

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

TÍTOL: **La formació per al desenvolupament de la competència de cultura democràtica en els estudiants d'educació superior.**

Subtítol: *Grau de coneixement de la competència de cultura democràtica dels estudiants d'ensenyament superior.*

AUTORIA:

Gili Moneo, Sònia
Universitat d'Andorra
Escola d'educació
sgili@uda.ad

Larraz Rada, Virginia
Universitat d'Andorra
Escola d'educació
vlarraz@uda.ad

Gisbert Cervera, Mercè
Universitat Rovira i Virgili
Departament de Pedagogia
merce.gisbert@urv.cat

1. RESUM:

Es presenta el procés per diagnosticar el nivell de coneixement de la Competència de Cultura Democràtica (CCD) dels estudiants de la Universitat d'Andorra (UdA). S'ha realitzat la traducció d'un qüestionari (Wild et al., 2005), s'ha realitzat una prova pilot i finalment s'ha administrat a tota la població d'estudiants de l'UdA. Aquest resultat forma part de la tesi doctoral *La CCD a l'ensenyament superior* que té com objectiu dissenyar un programa formatiu que promogui la CCD.

2. ABSTRACT:

This paper presents the process to diagnose the level of knowledge of the students' Competence of Democratic Culture (CDC) of the University of Andorra (UdA). A questionnaire was translated (Wild et al., 2005), a pilot test was carried out and finally it was administered to the entire population of UdA's students. This result is part of the doctoral thesis on CDC in higher education, which aims to design a training program that promotes CDC.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

---

3. PARAULES CLAU: 4-6

Competència de cultura democràtica, ensenyament superior, estudiants, formació, Universitat d'Andorra

4. KEYWORDS: 4-6

Competence of democratic culture, higher education, students, training, University of Andorra

5. DESENVOLUPAMENT:

Introducció

La Competència per una Cultura Democràtica (CCD) és una habilitat clau per al desenvolupament d'una societat democràtica que determina la forma en què es comporten els ciutadans membres d'una societat (Bolívar, 2016 i Hurtado, 2004). El seu desenvolupament ha de començar des de l'àmbit familiar fins a l'ensenyament universitari (Carabantes i Contreras-Salinas, 2019). En aquest sentit, l'última Conferència Mundial d'Educació Superior reforça el seu compromís amb els principis i els valors democràtics de les institucions d'ensenyament superior (UNESCO, 2022). La comunicació que es presenta s'emmarca en la tesi doctoral "La competència de cultura democràtica a l'ensenyament superior" que proposa el disseny d'un programa formatiu que promogui la CCD dels estudiants d'ensenyament superior. En el transcurs de la investigació s'ha realitzat una avaluació diagnòstica del nivell de desenvolupament de la CCD dels estudiants de la Universitat d'Andorra (UdA). En aquesta comunicació es presenta el procés de selecció de l'instrument, la validació de la traducció de l'eina emprada, la prova pilot i els resultats obtinguts a partir de l'aplicació d'aquesta eina als estudiants de l'UdA, en el curs 2022/2023.

Context

L'UdA compta entre els seus objectius la promoció dels valors democràtics, la transparència, l'obertura, la inclusió i la consecució dels objectius de desenvolupament sostenible (Universitat d'Andorra, 2018a). L'any 2018, l'UdA va canviar el seu model educatiu per orientar-lo a l'assoliment i a l'avaluació de competències, que té com a eixos centrals el plurilingüisme, els objectius de desenvolupament sostenibles i la cultura democràtica (Universitat d'Andorra, 2018b).

Metodologia

La metodologia utilitzada en aquesta investigació es basa en la selecció de l'instrument amb la validació de la traducció de l'anglès al català, la prova pilot i l'avaluació diagnòstica per saber el nivell de coneixements de la CCD dels estudiants de l'UdA.

Selecció de l'instrument

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

Per poder realitzar l'avaluació s'ha fet una revisió sistemàtica de la literatura basant-nos en els autors i la bibliografia utilitzada en la confecció del marc teòric de la tesi doctoral (Gili, 2022). Es revisen 28 investigacions i es fa una anàlisi comparativa (Figura 1) a partir dels següents criteris: objectiu de la investigació, col·lectiu a qui va adreçat, mostra d'estudi, metodologia emprada, instruments utilitzats i si compleixen amb les 6 dimensions de la CCD: sostenibilitat, drets humans i interculturalitat que estan relacionades amb l'àmbit social i coneixement i comprensió crítica, identitat i convivència que estan relacionades amb l'àmbit personal (Figura 2).

Validació de la traducció

L'instrument seleccionat està escrit en anglès, i com que l'interès de la investigació és administrar-lo a la població de l'UdA, es decideix traduir-lo al català per garantir la comprensió dels participants. La traducció implica un procés de validació per al qual, segons Epstein et al. (2014), no hi ha pautes clares sobre com validar adequadament la traducció dels instruments. Per determinar la manera correcta de dur a terme la validació de la traducció d'un instrument, s'han analitzat 9 investigacions que detallen les fases de com validar una traducció d'un instrument en investigació (Figura 3). D'aquestes 9 investigacions es descarten 4, ja que no compleixen amb els requisits indicats. En la figura 4 s'expliquen les raons per la qual es descarten i quins requisits no compleixen. De les altres 5 investigacions restants es poden realitzar en la recerca complint amb totes les fases establertes pels autors: Aguilar-Barojas et al. (2017), Ortiz-Gutiérrez i Cruz-Avelar (2018), Zapata et al. (2018) i Parra-González i Segura-Robles (2019) i Wild et al. (2005).

Les investigacions d'Aguilar-Barojas et al. (2017) i Ortiz-Gutiérrez i Cruz-Avelar (2018) tot i que es poden complir amb les diferents fases de la validació per la traducció dels instruments, es descarten, ja que són una adaptació de les fases de validació de traducció de Wild et al. (2005). La investigació de Zapata et al. (2018) i Parra-González i Segura-Robles (2019), tot i poder complir amb totes les fases descrites, es descarten pel nombre inferior de fases i d'agents que intervenen en comparació a la investigació de Wild, et al. (2005).

Com a resultat de l'anàlisi se selecciona les fases de validació de traducció descrites en la investigació de Wild, et al. (2005) per traduir l'instrument de l'anglès al català.

Fase 1. La investigadora envia un correu a l'autor de l'instrument per informar i demanar autorització de l'ús i traducció del qüestionari.

Fase 2. Tres experts en traducció tradueixen literalment l'instrument original, un dels tres experts és especialista en la CCD.

Fase 3. La investigadora, l'especialista en CCD i una traductora independent de la fase 2 revisen les tres traduccions per arribar a una conciliació i a una sola versió.

Fase 4. Un traductor natiu en llengua anglesa retro-tradueix l'última versió de la fase 3, del català a l'anglès.

Fase 5. La investigadora compara la retro-traducció de la fase 4 amb el qüestionari original i revisa aspectes de llengua.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

Fase 6. Els traductors que han intervingut en les fases anteriors revisen i modifiquen aspectes de llengua i comprensió.

Fase 7. S'administra el qüestionari a un grup de 6 estudiants per avaluar la comprensibilitat i l'equivalència cognitiva de la traducció.

Fase 8. La investigadora revisa els resultats obtinguts en l'avaluació cognitiva per revisar i conciliar aspectes de contingut amb l'especialista en CCD.

Fase 9. L'especialista en CCD i un traductor independent revisen la versió final de la traducció.

Fase 10. La investigadora redacta un informe detallat amb tots els canvis que s'han modificat al qüestionari per qüestions de llengua.

Prova pilot

Una vegada realitzada la traducció i incorporades les modificacions proposades, s'ha realitzat una prova pilot a una mostra reduïda de la població d'estudi, formada per 32 estudiants de primer, segon i tercer curs del bàtxelor en Ciències de l'educació de l'UdA. La prova pilot ha permès dur a terme estudis de fiabilitat i validesa del qüestionari, a més de minimitzar i identificar els problemes i les limitacions abans d'aplicar el qüestionari a tota la població (Hernández, et al. 2014).

Avaluació diagnòstica

Finalment, per poder realitzar l'avaluació diagnòstica i garantir una participació àmplia i representativa, s'ha enviat un enllaç a través del correu electrònic a tota la població d'estudiants de l'UdA. En aquest correu s'explica l'objectiu de la recerca i la finalitat dels resultats del qüestionari, a més s'informa que la identitat serà anònima i que les respostes seran utilitzades exclusivament per la recerca. Per facilitar la recopilació i l'anàlisi de les dades, el qüestionari s'ha implementat utilitzant la plataforma *Surveys*, que ofereix una interfície intuïtiva i segura per a la recopilació de respostes. L'estructura del qüestionari consta de dues parts. La primera part al·ludeix a *aspectes globals i competències de ciutadania global*, i s'utilitza una escala Likert de 5 punts que va des de "ho conec molt bé i podria explicar-ho molt bé" fins a "no n'he sentit a parlar mai". La segona part del qüestionari fa referència a les *actituds i comportaments* dels estudiants cap a la ciutadania global. En aquesta part s'utilitza una escala Likert de 4 punts que va des del "molt d'acord" fins a "en desacord".

Resultats

Per avaluar el nivell de coneixements de la CCD dels estudiants i així donar resposta a l'objectiu general de la tesi doctoral "dissenyar un programa formatiu que promogui els aspectes clau de la CCD" es presenten en aquest apartat els resultats obtinguts en la selecció de l'instrument, la validació de la traducció de l'instrument, la prova pilot i els resultats obtinguts a través de l'administració de l'instrument als estudiants de l'UdA.

Selecció de l'instrument

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

Després de fer la revisió sistemàtica de la literatura i fer una anàlisi comparativa de les 28 investigacions (Figura 1), es mostra que 4 compleixen amb les 6 dimensions de la CCD: sostenibilitat, drets humans i interculturalitat que estan relacionades amb l'àmbit social i coneixement i comprensió crítica, identitat i convivència que estan relacionades amb l'àmbit personal (Figura 2). D'aquestes 4 investigacions, 3 es rebutgen. L'estudi de Damiani (2020) es rebutja, ja que està orientat exclusivament en els estudiants que cursen la formació inicial de mestres i l'interès de la recerca és tota la població universitària. A més, el qüestionari utilitzat en aquest estudi no està validat i s'opta per no iniciar el procés de validació. L'estudi realitzat per Hong-Lien et al. (2021) i el de Morais i Ogden (2010) queden descartats, ja utilitzen el qüestionari de Luong, et al. (2020). Finalment, s'ha seleccionat l'instrument de Luong et al. (2020) "Evaluation of global citizenship education" orientat als estudiants (Figura 5).

Validació de la traducció

El qüestionari seleccionat és el que es troba en la investigació de Luong et. al (2020) (Figura 5). Aquest qüestionari s'estructura en dues parts, la primera fa referència als *aspectes globals i competències de ciutadania global* amb un total de 12 afirmacions amb una escala Likert de 5 punts que va des de "ho conec molt bé i podria explicar-ho molt bé" fins a "no n'he sentit a parlar mai" i la segona, que fa referència a les *actituds i comportaments* que té un total de 25 afirmacions i té una escala Likert de 4 punts que va des del "molt d'acord" fins a "en desacord".

A continuació es detallen els resultats obtinguts de cada una de les fases en el procés de validació de la traducció de l'anglès al català.

Fase 1: la investigadora envia un correu a l'autor del qüestionari original, per informar i de l'ús i traducció del seu qüestionari.

Fase 2: dels 52 elements (títols, afirmacions i dues escales Likert), 10 han estat traduïts igual pels tres traductors, 11 s'han traduït de la mateixa manera per dos traductors i 31 elements han estat traduïts de diferent manera pels tres traductors.

Fase 3: dels 10 elements traduïts igual pels tres traductors, la traductora responsable de la conciliació considera que 8 es queden amb la mateixa traducció i 2 proposa un canvi. Pel que fa als 11 elements traduïts igual per dos dels tres traductors, considera que 8 es queden amb la mateixa redacció i 3 proposa un canvi. Dels 31 elements restants, la traductora encarregada de conciliar, aporta una redacció a partir de les tres traduccions diferents. A més, els traductors consideren adient eliminar un grau a l'escala de Likert.

Fase 4: dels 52 elements, el traductor natiu tradueix 18 iguals que en la versió original.

Fase 5: la investigadora revisa la retro-traducció i es concilien aspectes de llengua.

Fase 6: durant la fase 2 de la traducció, la fase 3 de reconciliació, la fase 4 de retro-traducció i la fase 5 de revisió de la retro-traducció, els traductors que han intervingut en les fases anteriors no han identificat resultats problemàtics en les traduccions, per aquest motiu no s'ha considerat fer una revisió ni una conciliació entre els traductors.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

Fase 7: després d'administrar el qüestionari a 6 estudiants no hi ha hagut canvis, els estudiants pensen que l'equivalència amb la traducció és la correcta i que el qüestionari és comprensible.

Fase 8: la investigadora ha revisat i conciliat els canvis amb l'especialista en CCD.

Fase 9: s'ha realitzat una revisió final de la traducció amb l'especialista en CCD i amb un traductor independent i s'ha acabat de corregir petits errors lingüístics.

Fase 10: la investigadora descriu l'informe especificant tots els canvis i modificacions que han anat sorgint durant totes les fases.

Després de fer tot el procés de traducció, es valida la traducció del qüestionari de Luong, et. al (2020) de l'anglès al català (Figura 6).

Prova pilot

A partir de la validació de la traducció del qüestionari, s'ha considerat adient realitzar una prova pilot amb la finalitat de calcular l'Alpha de Cronbach de les dues parts de manera independent, per conèixer amb més precisió si les parts del qüestionari són consistents i prou fiables. El qüestionari s'ha administrat a 32 estudiants i el resultat obtingut de la primera part ha estat de 0,77. Així que es pot afirmar que la consistència d'aquesta part és acceptable. Pel que fa al resultat obtingut a la segona part del qüestionari ha estat de 0,85 amb una consistència que es pot considerar bona. Els autors George i Mallery (2003) i Morales, et al. (2003) apunten que perquè el qüestionari sigui acceptable, el coeficient hauria d'estar per sobre del 0,60 i recomanable que sigui superior a 0,75.

Avaluació diagnòstica

S'ha aplicat l'estadística descriptiva per analitzar les respostes obtingudes dels estudiants amb l'objectiu de conèixer el nivell de desenvolupament de la CCD dels estudiants.

En la primera part del qüestionari (Figura 7), els estudiants han respost segons l'escala "ho conec molt bé i podria explicar-ho molt bé" fins a "no n'he sentit a parlar mai" en una escala Likert de 5 punts. En aquesta primera part els estudiants pensen que els aspectes que coneixen millor són els relacionats amb *la igualtat de gènere* (54,55%), *el canvi climàtic* (45,45%) i *el desenvolupament d'Internet* (43,18%). La meitat dels estudiants han respost que coneixen i podrien explicar una mica els aspectes relacionats amb *la contaminació ambiental* (56,82%) i *la protecció de la pau al món* (55,30%). En canvi, hi ha un percentatge elevat d'estudiants que tot i que n'han sentit a parlar no podrien explicar què és l'afirmació relacionada amb *la desocupació al món* (37,88%).

En la segona part del qüestionari (Figura 8), els estudiants han respost a les afirmacions amb una escala que va del "molt d'acord" fins a "en desacord" en una escala Likert de 4 punts. La gran majoria d'estudiants estan molt d'acord en les afirmacions següents: *estic disposat/da a defensar els meus amics quan pateix assetjament* (84,09%), *amb els meus amics em comporto de la mateixa manera, independentment del gènere, l'ètnia o la religió* (76,52%), *puc actuar amb els meus amics a través d'Internet* (75,76%), *puc jugar amb els meus amics encara que*

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

tinguem característiques diferents (75%), estic disposat/da a donar llibres i material d'aprenentatge a la població necessitada (68,94%), entenc les conseqüències de compartir informació no contrastada a les xarxes socials (67,42%), sé trobar informació per estudiar a Internet (65,91%), si veig que la gent no m'entén, busco alternatives (62,88%), estic disposat/da a ajudar a les persones necessitades (61,36%), sovint faig un ús racional dels recursos (60,61%), puc treballar amb els meus amics encara que tinguem punts de vista diferents (59,85%), estic preparat/da per fer amics estrangers (53,79%), puc expressar la meua opinió sobre un tema (53,03%) i amb el mateix percentatge (50,76%), els estudiants estan molt d'acord amb les afirmacions següents: vull aprendre sobre la història i la cultura d'un altre país del món i compartir amb els meus amics el que he après; sé parlar amb estrangers fent ús de llengües estrangeres i per últim m'agrada explorar per mi mateix/a.

Un gruix important d'estudiants estan d'acord amb les afirmacions, *sempre escolto atentament el que diuen els altres (59,09%) i a l'hora de comentar o resoldre un problema, tinc en compte els diferents aspectes del problema (51,52%)*. Un percentatge significatiu d'estudiants estan parcialment d'acord amb les afirmacions, *actualitzo de manera regular informació sobre esdeveniments internacionals a través d'Internet (24,24%) i m'adapto ràpidament a situacions i entorns desconeguts (19,70%)*.

Conclusió

En aquest article s'han presentat els resultats obtinguts en la selecció de l'instrument, la validació de la traducció de l'instrument, la realització de la prova pilot i els resultats obtinguts a través de l'administració de l'instrument als estudiants de l'UdA. Un dels objectius principals de la tesi doctoral és avaluar el nivell de coneixements de la CCD dels estudiants, per tenir com a base i poder desenvolupar una part del programa formatiu per promoure la CCD a l'ensenyament superior.

En la primera fase de l'estudi, s'han analitzat 28 investigacions per seleccionar l'instrument més adequat. Després d'aquesta revisió, s'ha optat per utilitzar l'instrument "Evaluation of global citizenship education" desenvolupat per Luong et al. (2020), ja que cobria tots els àmbits i àrees de la CCD. Un cop seleccionat l'instrument, s'ha procedit a la validació de la seva traducció al català. S'han analitzat 9 investigacions que descriuen les fases de validació de la traducció d'un instrument en recerca. Després de descartar algunes de les investigacions, s'han seleccionat les fases de validació de la traducció descrites per Wild et al. (2005). Un cop validada la traducció s'ha realitzat una prova pilot per avaluar la consistència interna de l'instrument. Mitjançant el càlcul de l'Alpha de Cronbach, s'ha determinat que tant la primera part com la segona part del qüestionari presenten una consistència acceptable i bona, respectivament. Finalment, s'han presentat els resultats obtinguts de l'avaluació diagnòstica administrada als estudiants de l'UdA. Mitjançant l'estadística descriptiva, s'ha analitzat el nivell de coneixement de la CCD dels estudiants en relació amb els diferents aspectes abordats pel qüestionari.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

En general, s'ha observat que els estudiants tenen un coneixement més elevat en àrees com la igualtat de gènere, el canvi climàtic i el desenvolupament d'Internet. No obstant això, s'ha identificat una manca de coneixement significativa en l'aspecte relacionat amb la desocupació al món. Els resultats presentats són un punt i partida que ens permet obtenir una visió detallada de la percepció dels estudiants sobre el seu coneixement dels elements de la CCD. Aquesta avaluació diagnòstica proporciona una visió clara del nivell inicial de CCD dels estudiants universitaris. Permet identificar les fortaleses i les debilitats en termes de coneixements, habilitats i actituds relacionades amb la participació democràtica (Wittrock, 1990). Això és fonamental per establir les bases sobre les quals es construirà el programa formatiu, enfocant els esforços en les àrees específiques *sostenibilitat, drets humans, interculturalitat, coneixement i comprensió crítica, identitat i convivència* que requereixen major atenció. A més, aquesta avaluació serveix com a punt de referència per establir els objectius d'aprenentatge i els continguts curriculars necessaris al programa formatiu. Permet determinar quins aspectes de la CCD requereixen major èmfasi i quins són els conceptes fonamentals que els estudiants han de desenvolupar més. Això garanteix que el programa formatiu sigui coherent, rellevant i alineat amb les necessitats i expectatives de les institucions d'ensenyament superior, dels estudiants i de la societat en general.

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.1. FIGURA 1

			Àmbit Social			Àmbit Personal		Total	No es compleix	Es compleix	
			Sostenibilitat	Drets humans	Interculturalitat	coneixement i comprensió crítica	Identitat	Convivència			6/6
Frías-Navarro et al. (2004)	Q	EPS					X	X	2/6	X	
Godás et al. (2009)	Q	P		X	X	X			3/6	X	
Morais i Ogden (2010)	Q	EU	X	X	X	X	X	X	6/6		X
Padilla (2011)	Q	EU		X	X	X	X	X	5/6	X	
Arbués et al. (2012)	Q	EPS	X	X	X	X	X	X	6/6		
Zambrano et al. (2014)	Q	EU		X		X	X	X	4/6	X	
Thésée et al. (2015)	Q	EU		X	X	X	X		4/6	X	
Gil-Madrone et al. (2016)	Q	EU		X	X	X	X	X	5/6	X	
	E			X	X	X	X	X	5/6		
	GC			X	X	X	X	X	5/6		
Álvarez et al. (2017)	GF	EU/P		X	X	X	X	X	5/6	X	
	E	P		X		X			2/6		
	Q1	EU		X	X	X			3/6		
	Q2			X		X	X	X	4/6		
Márquez et al. (2017)	Q	P		X	X	X	X	X	5/6	X	
Zambrano (2018)	Q	EU		X	X	X	X	X	5/6	X	
Palacio i Cortés (2019)	Q1	EU		X	X	X	X	X	5/6	X	
	Q2						X	1/6			
	Q3					X	X	X	3/6		
Peñalva i Leiva (2019)	Q	EU			X	X		X	3/6	X	
Feu i Besalú (2019)	Q	P		X	X	X	X	X	5/6	X	
	E		No s'especifica								
Bernate et al. (2020)	Q	EU		X	X	X	X	X	5/6	X	
Quintano et al. (2020)	DO	P	Observació sobre la formació								
	Q										
	E										
Pérez-Jorge et al. (2020)	Q	P				X	X	X	3/6	X	
	E					X	X	X	3/6		
Cardoso et al. (2020)	Q	P	X	X	X	X	X		5/6	X	
Afroz i Ilham (2020)	Q	EU	X		X			X	3/6	X	
Hadjichambis i Paraskeva-Hadjichambi (2020)	Q	EU	X			X			2/6	X	
Luong et al. (2020)	Q1	EPS	X	X	X	X	X	X	6/6		X
	Q2	P	X	X	X	X	X	X	6/6		
	E	EPS/P	No s'especifica								
	GF		No s'especifica								
Atta (2020)	Q	P/EU		X	X	X	X	X	5/6	X	
Damiani (2020)	Q	EU	X	X	X	X	X	X	6/6		X
Roncesvalles i Gaerlan (2021)	Q1	P			X	X	X	X	4/6	X	
	Q2			X				1/6			
	Q3					X	X	X	3/6		
Heras-Sevilla et al. (2021)	Q	EU			X	X			2/6	X	
Diez et al. (2021)	Q	EU			X	X			2/6	X	
Zaki i Mohammad (2021)	Q	P	X	X	X				3/6	X	
Hong-Lien et al. (2021)	Q	EPS	X	X	X	X	X	X	6/6		X

Figura 1: Anàlisi de les 28 investigacions

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.2. FIGURA 2

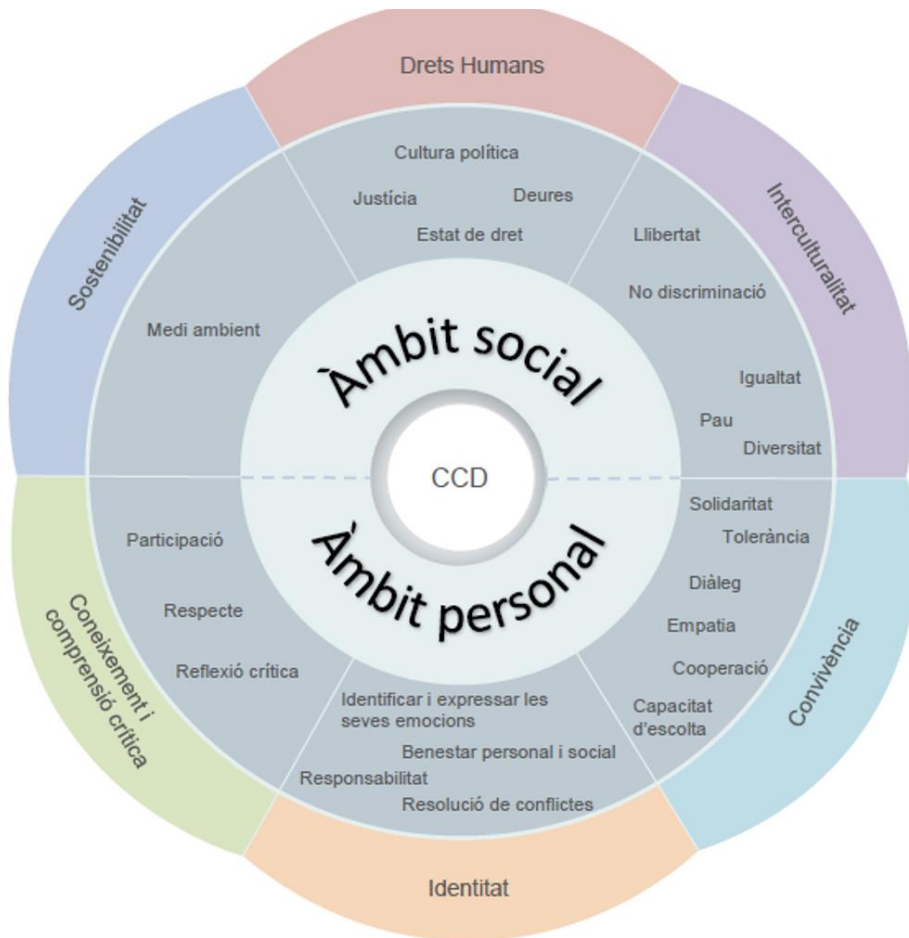

Figura 2: Àmbits, àrees i dimensions de la competència de cultura democràtica

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.3. FIGURA 3

Autors	Fases
Nenclares i Jiménez-Genchi (2005)	<u>5 fases:</u> (1) Comprovar factibilitat de traducció; (2) Traducció de l'anglès al castellà; (3) Revisió de la traducció; (4) Retro-traducció i (5) Revisió de la retro-traducció
Wild et al. (2005)	<u>10 fases:</u> (1) Preparació; (2) Traducció; (3) Reconciliació; (4) Retro-traducció; (5) Revisió de la retro-acció; (6) Harmonització; (7) Avaluació cognitiva; (8) Revisió dels resultats i finalització de l'avaluació cognitiva; (9) Revisió i (10) Informe final.
Muñiz et al. (2013)	<u>6 fases:</u> (1) Directrius prèvies; (2) Directrius sobre el desenvolupament de l'instrument; (3) Directrius de confirmació; (4) Directrius sobre l'aplicació; (5) Directrius sobre puntuació i interpretació; (6) Directrius sobre la documentació.
Escatllar (2017)	<u>6 fases:</u> (1) Demanar permís als autors; (2) Traducció independent del francès al castellà. 1a versió consensuada; (3) 2a versió consensuada; (4) 3a versió consensuada; (5) Obtenció de l'instrument final; (6) Prova pilot.
Garcimartín (2018)	<u>7 fases:</u> (1) Traducció independent de l'anglès al castellà; (2) Conciliació i síntesis de les traduccions; (3) Traducció inversa a l'anglès; (4) Concents de la versió traduïda inversa amb l'autor de la versió original; (5) Assaig d'administració a una mostra; (6) Avaluació de la comprensió i aplicació i elaboració de la versió definitiva; (7) Administrar l'instrument.
Aguilar-Barojas et al. (2017)	<u>11 fases:</u> (1) Preparació; (2) Traducció de l'anglès al castellà mexicà; (3) Revisió de la traducció de la Fase 2; (4) Reconciliació; (5) Interrogatori cognitiu; (6) Revisió; (7) Harmonització; (8) Retro-traducció del castellà mexicà a l'anglès; (9) Revisió dels resultats; (10) lectura de prova; (11) Report final.
Ortiz-Gutiérrez i Cruz-Avelar (2018)	<u>10 fases:</u> (1) Preparació; (2) Traducció; (3) Integració; (4) Retro-traducció; (5) Revisió de la retro-traducció; (6) Revisió de la redacció; (7) Harmonització; (8) Prova pilot; (9) Finalització; (10) Report final.
Zapata et al. (2018)	<u>5 fases:</u> (1) Dues traduccions independents; (2) Traduccions i ajustos d'usos conceptuals; (3) Revisió; (4) Prova pilot qualitativa; (5) Revisió i harmonització.
Parra-González i Segura-Robles (2019)	<u>4 fases:</u> (1) Comprovar factibilitat de traducció; (2) traducció; (3) Revisió de la traducció; (4) Traducció de l'escala.

Figura 3: Anàlisi de 9 investigacions per validar la traducció d'un instrument

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.4. FIGURA 4

	Fases	Requisits que no es compleixen	Raó per la qual es descarta
Nenclares Jiménez-Genchi (2005)	5	En la fase 2 intervé l'autor original de l'instrument per realitzar la traducció.	L'autor original dels instruments seleccionats (Luong, et al., 2020) no pot dur a terme la traducció en català.
Muñiz et al. (2013)	20	Les fases de validació de la traducció se centra en una adaptació cultural.	Els instruments originals seleccionats (Luong, et al., 2020) no necessiten una adaptació cultural.
Escatllar (2017)	6	La fase 5 es demana que 2 traductors siguin de la mateixa nacionalitat que l'instrument original.	En aquest cas, els traductors haurien de ser de nacionalitat anglesa i l'UdA no disposa de cap traductor d'aquesta nacionalitat.
Garcimartín (2018)	7	En la fase 2 es demana 4 experts en la matèria i en la fase 4 s'ha d'enviar l'instrument a l'autor original per verificar que tots els ítems mantenen l'equivalència.	Per la fase 2 no disposem de 4 experts en la matèria i per la fase 4 l'autor original dels instruments seleccionats (Luong, et al., 2020) no pot verificar que els ítems mantenen l'equivalència en català.

Figura 4: Selecció del procés de validació de traducció de l'instrument

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.5. FIGURA 5

Students' awareness of global issues, global citizenship skills.

Likert scale: 1- I know this well and I would be able to explain this well. 2- I know and could explain a little about this. 3- I've heard about this but I would not be able to explain what it is. 4 - I have never heard of this.

- Issues of environmental pollution.
- Peace protection in the world.
- The risk of depletion and the rational use of resources (energy, clean water, etc).
- Climate change.
- The cause of poverty.
- The development and influence of the internet.
- Gender equality in different parts of the world.
- Disease problems.
- Cultural diversity.
- The coherent, interactive and interdependent relationships of communities (such as between one country and another, between local, national..)
- Unemployment issues in the world.
- The rapid population growth in some places and the risk of population aging in some parts of the world.

Attitudes and behaviours.

Likert scale: 1- Strongly agree. 2- Agree. 3- Partially agree. 4- Disagree

- I like to explore by myself.
- I can express my own opinion on an issue.
- When commenting or solving a problem, I consider the different aspects of the problem.
- I regularly update information on international events via the internet.

About communication.

- I can play with my friends even if we have different features (about hobbies, ...)
- I can work with my friends despite having different viewpoints.
- I behave my friends equally, regardless of male, female, ethnic or religious.
- Before criticizing someone, I imagined how I would feel if I were in their position.
- I always listen carefully to what others say.
- If when I say people do not understand, I will find another way (eg, re-explain, write down, give specific examples etc).
- I can adapt quickly to unfamiliar situations and environments.

About using internet, foreign languages.

- I can find information to study on the Internet with support tools such as Google, Yahoo etc.
- I can determine which information on the Internet is appropriate for me.
- I understand the consequences of sharing non-authenticated information on social networks: Facebook, Instagram.
- I can interact with my friends via the Internet.
- I can discuss with foreigners by foreign languages.

Ready (willing) to act for the community

- I am willing to introduce the culture and history of my local and country to international friends.
- I am ready to make friends with foreigners.
- I want to learn about the history and culture of another country in the world and share with my friends what I have studied.
- I want to find out a global problem by myself such as environmental pollution, endangered animals, ... and share with my friends what I have found.
- I am willing to participate in activities to protect the environment or save resources in my schools or my living place. (For example, planting green trees, cleaning, keep public places clean, using water, electricity, etc.)
- I am willing to defend my friends when they are bullied.
- I am willing to donate books and learning equipment for the needy.
- I am willing to help people in need.

Figura 5: Qüestionari de Luong, et al. (2020)

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.6. FIGURA 6

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

Avaluació de l'educació per a la ciutadania global

Primera part: Consciència sobre aspectes globals i competències de ciutadania global.

Respondre les afirmacions següents:

1. Ho conec molt bé i podria explicar-ho molt bé; 2. Ho conec bé i podria explicar-ho bé; 3. Ho conec i ho podria explicar una mica;

4. N'he sentit a parlar, però no podria explicar què és; 5. No n'he sentit a parlar mai

- Aspectes relacionats amb la contaminació ambiental.
- Protecció de la pau al món.
- El risc d'esgotament i l'ús racional dels recursos (energia, aigua potable, etc.).
- Canvi climàtic.
- La causa de la pobresa.
- El desenvolupament i la influència d'internet.
- Igualtat de gènere en diversos llocs del món.
- Problemes relacionats amb malalties.
- Diversitat cultural.
- Les relacions coherents, interactives i interdependents entre comunitats (com ara entre un país i un altre, entre locals, nacionals, etc.).
- Aspectes relacionats amb la desocupació al món.
- El creixement ràpid de la població en alguns llocs i el risc de l'envelliment de la població en alguns llocs del món.

Segona part: Actituds i comportaments.

Respondre les afirmacions següents:

1. Molt d'acord; 2. D'acord; 3. Parcialment d'acord; 4. En desacord

Sobre exploració, descoberta

- M'agrada explorar per mi mateix/a.
- Puc expressar la meua opinió sobre un tema.
- A l'hora de comentar o resoldre un problema, tinc en compte els diferents aspectes del problema.
- Actualitzo de manera regular informació sobre esdeveniments internacionals a través d'internet.

Sobre la comunicació

- Puc jugar amb els meus amics encara que tinguem característiques diferents (sobre aficions...)
- Puc treballar amb els meus amics encara que tinguem punts de vista diferents.
- Amb els meus amics em comporto de la mateixa manera, independentment del gènere, l'ètnia o la religió.
- Abans de criticar algú, m'imagino com em sentiria si estigués en el seu lloc.
- Sempre escolto atentament el que diuen els altres.
- Si veig que la gent no m'entén, busco alternatives (per exemple, tornar-ho a explicar, escriure-ho, donar exemples específics, etc.).
- M'adapto ràpidament a situacions i entorns desconeguts.

Sobre l'ús d'internet, llengües estrangeres.

- Sé trobar informació per estudiar a internet amb eines de suport com ara Google, Yahoo, etc.
- Sé identificar quina informació d'internet és adequada per a mi.
- Entenc les conseqüències de compartir informació no contrastada a les xarxes socials: Facebook, Instagram.
- Puc interactuar amb els meus amics a través d'internet.
- Sé parlar amb estrangers fent ús de llengües estrangeres.

Disposat/da a actuar per a la comunitat.

- Estic disposat/da a explicar la cultura i la història del meu país a amics internacionals.
- Estic preparat/da per fer amics estrangers.
- Vull aprendre sobre la història i la cultura d'un altre país del món i compartir amb els meus amics el que he après.
- Vull explorar un problema global per mi mateix, com ara la contaminació ambiental, els animals en perill d'extinció... I compartir amb els meus amics el que he après.
- Estic disposat/da a participar en activitat per protegir l'entorn o estalviar recursos a les meves escoles o el meu lloc de residència (per exemple, plantar arbres, netejar, mantenir nets els espais públics, utilitzar aigua, electricitat, etc.).
- Sovint faig un ús racional dels recursos (per exemple, apago els llums quan surto d'una habitació, apago el televisor quan no el miro, sempre tanco l'aixeta després de fer-la servir, etc.).
- Estic disposat/da a defensar els meus amics quan pateixen assetjament.
- Estic disposat/da a donar llibres i material d'aprenentatge a la població necessitada.
- Estic disposat/da a ajudar a les persones necessitades.

Figura 6: Qüestionari de Luong, et al. (2020) traduït de l'anglès al català

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.7. FIGURA 7

	1. Ho conec molt bé i podria explicar-ho molt bé	2. Ho conec bé i podria explicar-ho bé	3. Ho conec i ho podria explicar una mica	4. N'he sentit a parlar, però no podria explicar què és	5. No n'he sentit a parlar mai
Igualtat de gènere en diversos llocs del món.	9,85%	54,55%	32,58%	3,03%	0%
Canvi climàtic.	12,88%	45,45%	38,64%	3,03%	0%
El desenvolupament i la influència d'internet.	18,18%	43,18%	32,58%	6,06%	0%
Diversitat cultural.	14,39%	37,12%	35,61%	12,88%	0%
Aspectes relacionats amb la contaminació ambiental.	6,82%	28,03%	56,82%	8,33%	0%
Protecció de la pau al món.	3,03%	20,45%	55,30%	18,94%	2,27%
La causa de la pobresa.	6,06%	26,52%	49,24%	18,18%	0%
El risc d'esgotament i l'ús racional dels recursos (energia, aigua potable, etc.).	9,09%	31,82%	48,48%	9,85%	0,76%
Problemes relacionats amb malalties.	2,27%	31,06%	46,97%	18,18%	1,52%
Les relacions coherents, interactives i interdependents entre comunitats (com ara entre un país i un altre, entre locals, nacionals, etc.).	1,52%	23,48%	40,15%	28,79%	6,06%
El creixement ràpid de la població en alguns llocs i el risc de l'envelliment de la població en alguns llocs del món.	7,58%	25%	38,64%	26,52%	2,27%
Aspectes relacionats amb la desocupació al món.	2,27%	14,39%	37,88%	37,88%	7,58%

Figura 7 : Resultats de la part 1 del qüestionari

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

5.8. FIGURA 8

	1. Molt d'acord	2. D'acord	3. Parcialment d'acord	4. En desacord
Estic disposat/da a defensar els meus amics quan pateixen assetjament.	84,09%	15,15%	0,76%	0%
Amb els meus amics em comporto de la mateixa manera, independentment del gènere, l'ètnia o la religió.	76,52%	18,94%	4,55%	0%
Puc interactuar amb els meus amics a través d'internet.	75,76%	21,97%	2,27%	0%
Puc jugar amb els meus amics encara que tinguem característiques diferents (sobre aficions...).	75%	21,21%	3,03%	0,76%
Estic disposat/da a donar llibres i material d'aprenentatge a la població necessitada.	68,94%	25,76%	5,30%	0%
Entenc les conseqüències de compartir informació no contrastada a les xarxes socials: Facebook, Instagram.	67,42%	31,06%	1,52%	0%
Sé trobar informació per estudiar a internet amb eines de suport com ara Google, Yahoo, etc.	65,91%	31,82%	2,27%	0%
Si veig que la gent no m'entén, busco alternatives (per exemple, tornar-ho a explicar, escriure-ho, donar exemples específics, etc.).	62,88%	32,58%	4,55%	0%
Estic disposat/da a ajudar a les persones necessitades.	61,36%	33,33%	5,30%	0%
Sovint faig un ús racional dels recursos (per exemple, apago els llums quan surto d'una habitació, apago el televisor quan no el miro, sempre tanco l'aixeta després de fer-la servir, etc.).	60,61%	30,30%	8,33%	0,76%
Puc treballar amb els meus amics encara que tinguem punts de vista diferents.	59,85%	36,36%	3,79%	0%
Estic preparat/da per fer amics estrangers.	53,79%	37,12%	8,33%	0,76%
Puc expressar la meva opinió sobre un tema.	53,03%	37,88%	9,09%	0%
Vull aprendre sobre la història i la cultura d'un altre país del món i compartir amb els meus amics el que he après.	50,76%	37,88%	10,61%	0,76%
Sé parlar amb estrangers fent ús de llengües estrangeres.	50,76%	35,61%	12,12%	1,52%
M'agrada explorar per mi mateix/a.	50,76%	43,18%	6,06%	0%
Sempre escolto atentament el que diuen els altres.	34,09%	59,09%	6,82%	0%
A l'hora de comentar o resoldre un problema, tinc en compte els diferents aspectes del problema.	43,18%	51,52%	5,30%	0%
M'adapto ràpidament a situacions i entorns desconeguts.	29,55%	49,24%	19,70%	1,52%
Sé identificar quina informació d'internet és adequada per a mi.	44,70%	46,97%	8,33%	0%
Abans de criticar algú, m'imagino com em sentiria si estigués en el seu lloc.	35,61%	46,97%	14,39%	3,03%
Estic disposat/da a participar en activitat per protegir l'entorn o estalviar recursos a les meves escoles o el meu lloc de residència (per exemple, plantar arbres, netejar, mantenir nets els espais públics, utilitzar aigua, electricitat, etc.).	36,36%	46,21%	15,91%	1,25%
Estic disposat/da a explicar la cultura i la història del meu país a amics internacionals.	36,36%	44,70%	16,67%	2,27%
Actualitzo de manera regular informació sobre esdeveniments internacionals a través d'internet.	24,24%	44,70%	24,24%	6,82%
Vull explorar un problema global per mi mateix, com ara la contaminació ambiental, els animals en perill d'extinció... I compartir amb els meus amics el que he après.	31,82%	36,36%	2,76%	6,06%

Figura 8 : Resultats de la part 2 del qüestionari

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

---

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

- Afroz, N. i Ilham, Z. (2020). Assessment of knowledge, attitude and practice of University Students towards Sustainable Development Goals (SDGs). *The Journal of Indonesia Sustainable Development Planning*, 1(1), 31-44. <https://doi.org/10.46456/jisdep.v1i1.12>
- Aguilar-Barojas, S., Jiménez-Sastré, A. i Castillo-Orueta, M. (2017). Validación de la traducción al idioma español del Dundee Ready Education Environment Measure. *Investigación en educación médica*, 7(26), 13-23. <https://doi.org/10.1016/j.riem.2017.03.001>
- Álvarez, A. A., Sandoval, O. D. C., Saker, J.D.C. i Moreno, G. C. (2017). *Competencias ciudadanas para la formación integral en educación superior*. Universidad de la Costa. <https://repositorio.cuc.edu.co/bitstream/handle/11323/1169/Competencias%20ciudadanas.ACCD2E935DD7952970A5A?sequence=1>
- Arbués, E., Reparaz, C. i Naval, C. (2012). Los alumnos y la educación para la ciudadanía: Primeros resultados. *Revista española de pedagogía*, 1(253), 417-439. <https://revistadepedagogia.org/lxx/no-253/los-alumnos-y-la-educacion-para-la-ciudadania-primeros-resultados/101400010252/>
- Atta, I. (2020). Perceptions on Citizenship Education in Social Studies in Senior High Schools in Ghana. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 4(11), 320-237. <https://10.47772/IJRISS.2020.41105>
- Bernate, J., Fonseca, I., Berancourt, M. i Romero, E. (2020). Análisis de las competencias ciudadanas en estudiantes de Licenciatura en Educación Física. *Revista de Ciencia y Tecnología en la Cultura Física*, 15(2), 202-220. http://scielo.sld.cu/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1996-24522020000200202&lng=es&tlng=es
- Bolívar, A. (2016). Educar democráticamente para una ciudadanía activa. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 5(1), 69-87. <https://doi.org/10.15366/riejs2016.5.1>
- Carabantes, E. i Contreras-Salinas, S. (2019). Educación humanizada para una democracia humanamente democrática. *Revista Educación*, 44(1), 584-597. <https://doi.org/10.15517/revedu.v44i1.37637>
- Cardoso, A. P., Costa, A. S., Rocha, J., Ferreira, M. i Campos, S. (2020). Citizenship Education and teacher training: Implications for teaching practice. Dins J. Willis i J.A. Donaldson (Eds.), *Turkish Online Journal of Educational Technology* (pp. 78-85). https://repositorio.ipv.pt/bitstream/10400.19/6497/1/2020_11-p%3c3%a1ginas-1-3%2c90-96.pdf
- Damiani, V. (2020). Educating Pre-Service Teachers on Global Citizenship: Research Perspectives from a Preliminary Study in the Italian context. *Journal of Social Science Education*, 19(4), 23-44. <https://doi.org/10.4119/jisse-3468>
- Diez, R., Dominguez, A., Ponsoda, S. i Ortuño, B. (2021). Social Science Pedagogy as a Way of Integrating Sustainable Education and Global Citizenship into the Initial Training of Pre-Primary Teachers. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 11(3), 975-989. <https://doi.org/10.3390/ejihpe11030072>

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

- Epstein, J., Miyuki, R. i Guillemin, F. (2014). A review of guidelines for cross-cultural adaptation of questionnaires could not bring out a consensus. *Journal of Clinical Epidemiology*, 68(4), 435–441. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2014.11.021>
- Escatllar, M. (2017). *Adaptación y validación de un cuestionario para medir la satisfacción del tratamiento de fisioterapia en atención primaria* [Tesi doctoral, Universitat Rovira i Virgili]. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=156680>
- Feu, J. i Besalú, X. (2019). *Els mestres i la cultura democràtica i participativa: Com fomentar les actituds i les practiques democràtiques i participatives*. Octaedro. <https://octaedro.cat/wp-content/uploads/2019/09/80182.pdf>
- Frías-Navarro, D., Samper, P. i Mestre, V. (2004). La medida de la empatía: análisis del Interpersonal Reactivity Index. *Psicothema*, 16(2), 255-260. https://www.researchgate.net/publication/28091820_La_medida_de_la_empatia_Analisis_del_Interpersonal_Reactivity_Index
- Garcimartín, P. (2018). *Adaptación cultural y validación al español del cuestionario "Patient empowerment in long-term conditions"* [Tesi doctoral, Universitat de Barcelona]. <https://www.tesisenred.net/handle/10803/664423#page=1>
- George, D. i Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference.11.0 update*. Allyn & Bacon.
- Gili, S. (2022). *La competència de cultura democràtica a l'ensenyament superior*. Report d'Avançament de la Tesi Doctoral del programa de doctorat. PR-072-106168/202006. Universitat d'Andorra.
- Gil-Madrona, P., Gómez-Barreto, I. i González-Víllora, S. (2016). Percepción de los estudiantes de maestro de educación infantil sobre su formación intercultural. *Revista Internacional de Investigación en Educación*, 9(18), 111-128. <http://dx.doi.org/10.11144/Javeriana.m9-18.pmei>
- Godás, A., Santos, M. A. i Lorenzo, M. (2009). ¿Qué es lo que importa en educación para la ciudadanía? Evaluación de un cuestionario para profesores. *Teoría de la educación*, 21(2), 95-129. https://minerva.usc.es/xmlui/bitstream/handle/10347/18375/quees_godas.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hadjichambis, A. i Paraskeva-Hadjichambi, D. (2020). Environmental Citizenship Questionnaire (ECQ): The development and validation of an evaluation instrument for secondary school students. *Sustainability*, 12(3), 821. <https://doi.org/10.3390/su12030821>
- Heras-Sevilla, D., Ortega-Sánchez, D. i Rubia-Avi, M. (2021). Coeducation and Citizenship: A Study on Initial Teacher Training in Sexual Equality and Diversity. *Sustainability*, 13(9), 5233. <https://doi.org/10.3390/su13095233>
- Hernández, R., Fernández, C. i Baptista, M.P. (2014). *Metodología de la investigación*. Mc Graw Hill. <https://www.uca.ac.cr/wp-content/uploads/2017/10/Investigacion.pdf>
- Hong-Lien, N., Viet-Hung, D., Phuong-Hanh, H., Viet-Thai, L. i Anh-Vinh, L. (2021). School students' perception, attitudes and skills regarding global citizenship-dataset from Vietnam. *Data in Brief*, 37(107162). <https://doi.org/10.1016/j.dib.2021.107162>

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

- Hurtado, O. (2004). Cultura y democracia, una relación olvidada. Dins F. Esteves (Ed.), *La democracia en América Latina: Hacia una democracia de ciudadanas y ciudadanos* (pp. 289 – 305). <https://unpabimodal.unpa.edu.ar/bibliografia/00-A0157/00-A0157.pdf#page=282>
- Luong, T., Nguyen, L., Bui, Q., Hoang, H., Nguyen, L., Fes, T. i Le Anh, V. (2020). Evaluation of global citizenship education in the Vietnamese school context. *Vietnam Journal of Educational Sciences*, 16(34). http://vjes.vnies.edu.vn/sites/default/files/bai_so_1_so_1_english_0.pdf
- Márquez, Y., González, A. I., Rodríguez, M. C. i Gutiérrez-Barroso, J. (2017). Validación de un instrumento para la evaluación de la formación, cualificación y expectativas del profesorado hacia la educación emocional y para la ciudadanía. *European Journal of Education Studies*, 3(10). <https://oapub.org/edu/index.php/ejes/article/view/1073/3105>
- Morais, D. B. i Ogden, A. C. (2010). Initial Development and Validation of the Global Citizenship Scale. *Journal of Studies in International Education*, 15(5), 445–466. <https://doi.org/10.1177/1028315310375308>
- Morales, P., Urosa, B. i Blanco, A. (2003). *Construcción de escalas de actitudes tipo Likert*. La Muralla.
- Muñoz, J., Elosua, P. i Hambleton, R. K. (2013). Directrices para la traducción y adaptación de los tests: segunda edición. *Revista Psicothema*, 25(2), 151-157. <https://digibuo.uniovi.es/dspace/handle/10651/18562>
- Nenclares, A. i Jiménez-Genchi, A. (2005). Estudio de validación de la traducción al español de la Escala Atenas de Insomnio. *Revista Salud mental*, 28(5), 34-39. <https://www.medigraphic.com/pdfs/salmen/sam-2005/sam055e.pdf>
- Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura (UNESCO). (2022). Más allá de los límites: Nuevas formas de reinventar la educación superior. 3ª Conferencia Mundial de Educación Superior (WHEC2022). <https://goo.su/qOktI9E>
- Ortiz-Gutiérrez, S. i Cruz-Avelar, A. (2018). Translation and Cross-Cultural Adaptation of Health Assessment Tools. Proceso de traducción y adaptación cultural de instrumentos de medición en salud. *Revista Actas dermo-sifiliograficas*, 109(3), 202–206. <https://doi.org/10.1016/j.ad.2017.09.012>
- Padilla, L. (2011). Competencias ciudadanas en los estudiantes universitarios. *Revista de Investigaciones UNAD*, 10(1), 197-217. <http://dx.doi.org/10.22490/25391887.747>
- Palacio, A. i Cortés, A. (2019). *Formación en competencias ciudadanas en educación Superior*. Instituto Colombiano para la Evaluación de la Educación (Icfes). <https://www.icfes.gov.co/documents/39286/17181873/Policy+Brief.pdf/42e714b3-1c1c-36fa-33e0-854a0ba86f9e?t=1665164846103>
- Parra-González, M. i Segura-Robles, A. (2019). Traducción y validación de la escala de evaluación de experiencias gamificadas (GAMEX). *Revista de pedagogía*, 71(4), 87-99. <https://recyt.fecyt.es/index.php/BORDON/article/view/70783/47585>
- Peñalva, A. i Leiva, J. (2019). La interculturalidad en el contexto universitario: necesidades en la formación inicial de los futuros profesionales de la educación. *Revista Educar*, 55(1), 141-158. <https://doi.org/10.5565/rev/educar.989>

MILLORA DE LES EXPERIÈNCIES D'APRENTATGE: TRANSFORMACIÓ I REPTES

- Pérez-Jorge, D., Márquez, Y., Fariña, L., Barragán, F. i Mena, R. (2020). Experiencia y formación del profesorado de educación primaria y secundaria acerca de la asignatura educación para la ciudadanía. Dins E. J. Díez i J.R. Rodríguez (Eds.), *Educación para el Bien Común: hacia una práctica crítica, inclusiva y comprometida socialmente* (pp. 335-348). <https://portalcienza.ull.es/documentos/5e66d5bc2999520c86b13ece>
- Quintano, J., Ruiz, E. i Bakieva, M. (2020). El enfoque de derechos humanos en la educación ciudadana a lo largo de la vida. Dins E. J. Díez i J.R. Rodríguez (Eds.), *Educación para el Bien Común: hacia una práctica crítica, inclusiva y comprometida socialmente* (pp. 942-954). <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7272135>
- Roncesvalles, M. i Gaerlan, A. (2021). The Role of Authentic Leadership and Teachers' Organizational Commitment on Organizational Citizenship Behavior in Higher Education. *International Journal of Educational Leadership and Management*, 9(2), 92-121. <http://dx.doi.org/10.17583/ijelm.2021.7194>
- Thésée, G., Carr, P. i Potwora, F. (2015). Le rôle des enseignants dans l'éducation et la démocratie: Impacts d'un projet de recherche sur la perception de futurs enseignants. *Revue des sciences de l'éducation de McGill*, 50(2-3), 363-387.
- Universitat d'Andorra. (2018a). Model estratègic 2018-2024. <https://www.uda.ad/wp-content/uploads/2022/07/ModelEstrategicDigital2024.pdf>
- Universitat d'Andorra. (2018b). Model educatiu. <https://www.uda.ad/universitat/informacio-institucional/model-educatiu/>
- Wild, D., Grove, A., Martin, M., Eremenco, S., McElroy, S., Verjee-Lorenz, A. i Erikson, P. (2005). Principles of good practice for the translation and cultural adaptation process for patient-reported outcomes (PRO) measures: report of the ISPOR task force for translation and cultural adaptation. *Value in health*, 8(2), 94-104. <https://doi.org/10.1111/j.1524-4733.2005.04054.x>
- Wittrock, M. (1990). Procesos de pensamiento de los alumnos. Dins M. Wittrock (Ed.), *La investigación de la enseñanza III: Profesores y alumnos* (pp. 442-539).
- Zambrano, E. (2018). Prácticas pedagógicas para el desarrollo de competencias ciudadanas. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 20(1), 69-82. <https://doi.org/10.24320/redie.2018.20.1.1409>
- Zambrano, E., Fernández, F., Rivera, A. i Zapata, E. (2014). Construcción y validación de un instrumento para medir las competencias ciudadanas en estudiantes universitarios. *Zona Próxima*, (21), 78-97. <http://dx.doi.org/10.14482/zp.21.6369>
- Zapata, G., Leihy, P. i Theurillat, D. (2018). Compromiso estudiantil en educación superior: adaptación y validación de un cuestionario de evaluación en universidades chilenas. *Calidad en la educación*, (48), 204-250. <http://dx.doi.org/10.31619/caledu.n48.482>
- Zaki, M. i Mohammad, A. (2021). Geography Teachers' Knowledge of Sustainable Development Goals (SDGs). *Journal of Contemporary Social Science and Education Studies*, 1(2), 129-139.